

R. 9a / 16. 1

RÉGÉSZETI DOLGOZATOK

AZ EÖTVÖS LÓRÁND TUDOMÁNYEGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZETÉBŐL

1

DISSERTATIONES ARCHÆOLOGICÆ

EX INSTITUTO ARCHÆOLOGICO
UNIVERSITATIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATÆ

BUDAPEST, 1958.

Rómer Flóris az Ősrégész.

Rómer Ősrégészeti munkásságáról manapság keveset beszélünk. Műrégészeti Kalauza csupán tisztelattel említi ereklyeszámába megy, topográfiai és településtörténeti kutatásai pedig nyolc évtizeden keresztül visszhangkötés nélkül maradtak.

E kis tanulmány célja rámutatni, hogy úgy az előttünk járó régészszakmunkások, mint mi tévedtünk, helyesebben tévelyegtünk, amikor nem a Rómer által kijelölt oszlopjában is kristálytiszt történeti utat folytattuk és fejlesztettük tovább, hanem az egyoldalú tárgykutatások és időrendi viták talajára léptünk.

Rómer nem volt Ősrégész. Igaz, nem volt római vagy középkorral foglalkozó régész sem, hanem csak egyszerűen régész volt, mi több történetész. S ez akkor is ma is így a helyes. Fajtagatásainkat ezért elsősorban annak szenteljük, hogy bemutassuk, mire volt képes tudományterületünk hajnalán egy általános európai és hazai összefüggésekben gondolkosó s a rosszértelmen vett tudományos munkamegosztás által nem korlátozott, történetien gondolkosó és cselekvő régész.

Az őskor rövid történetét az 1865-ben írt "Műrégészeti Kalauz"-ban vizsgálta fel. /1./ E könyvből, mint Hampel József írja egy egész régészszakmunka tanult s nélt fel rajta. /2/

Könyve bevezetésében a régészet célját úgy határozza meg "hasánk régi lakosainak életmódját, szokásait, szükségéit" megismerni. /3/ E megismerés módszere a "pontos és tudományos szemlélés", legfontosabb szempontja pedig, melyet következetesen alkalmaz a fejlődés tanulmányozása. "Az emberek kiktől az ősmélekek fennmaradtak, századok sőt évezredek során emelkedtek természetes folytonosságban és fokenkénti fejlődésben azon műveltségi fokra, hogy magukat /t.i. az őskori emlékek/ készítésére képesítették." Világosan rámutat, hogy az egyes fémeszközök /bronz majd vas/ túlnyomó használatbajutása ezt a fejlődést lépcsőzetessé tette, tehát történelmi változásokat hozott létre.

A korábban már általánosan elfogadott hármas felosztás alapján áll /kő-, bronz-, és vaskorszak/. Rámutat azonban arra, hogy e felosztás nem szkéma melyet minden területre s egyidőben egyformán érvényesnek kell tar-

tani. Felemeli szavát az ellen, hogy a fejlődést általában fogják fel a nem konkrétan területről-területre, törzsről-törzsre vizsgálva.

Minden korszak vizsgálatánál elsősorban az érdekli, hogyan éltek akkor az emberek. Jellemzők ebből a szempontból könyve egyes alfejezeteinek címei: Lakás, Élelem és az élelem megszerzésének módjai - halászat, vadászat, földművelés stb., Ruházat, Közlekedés. Egy helyen ezt írja: "a kőkorszaki emberek életmódjára nézve a leghíztosabb következtetést az étkészletek maradványaiból lehet levonni". Olyan felismerés ez, mely manapság a korszakról, mindenre kiterjedő komplex kutatásban kezd érvényesülni /állatészletek vizsgálata, vagyis elemzések stb./.

A leírt és ábrákban bemutatott /5/ eszközöket nem önmagukért, hanem gyakorlati rendeltetésük szempontjából tárgyalja /vadászat, földművelés, szövés-fonás stb. szerkezetei és maradványai/. Ebben különbözőképpen sorban az utána következő nemzedéktől, ami azt mutatja, hogy induláskor azokénál magasabb szempontokat követett. Rómer fordul nálunk először a kőkorszaki élet megismerése kapcsán az elmaradott természeti népek életmódjával való összehasonlításra, vagyis a néprajzhoz, mint segédtudományhoz. Alapvető fontossága az a megfigyelése is, hogy "az edények alakjai és díszítványai fontos szerepet fognak játszani, nemcsak ugyanazon korszak, hanem nemzet kiterjedésének meghatározásában is" /5/. E jászlatszerű megállapítása valóban ma a régészettudománynak egyik legfontosabb módszertani alapjává lett.

Rómer foglalt először állást a hazai önálló rézkor lehetősége mellett. Meglátásai e téren azonosak a Pulszky által később részletesen kifejtett rézkor-elmélettel.

Az emberek életmódját mindig fejlődésében vizsgálja, így a bronzkort a kőkorhoz viszonyítva elemzi. Kiemeli a szövés-fonás, ékszerek, általában a ruházat gazdagodását, a lakásformák megváltozását, az erődök és erődített telepek kialakulását, a földművelés egyre nagyobbirányú növekedését s a nagyobb munkamegosztással keletkezett új termelési tevékenységek, a bányászat, fémművesség és kereskedelem kialakulását. "Egy új világ nyílik meg ... a munka szaporább, kevesebb időt követel ... a fémek alkalmazása ... általános befolyás ... nagy horderejű lendületet adhatott." "Az emberi nemnek ... nagy haladási szaka előtt állunk". /6/

A bronzkorral kapcsolatban foglalkozik először behatóbban a

kultusszal és részben az idolplasztika részben pedig antik irók adatai alapján igyekeznek felvázolni.

Rámutat arra a ma már ismét alapvetővé vált tételre, hogy a temetkezések összefüggéséből a családi viszonyokra lehet következtetni. Ezzel kapcsolatban előrelátja az embertan jövőbeli jelentőségét is. "Nagyobb vigyázattal ... kellene a csontvázsakra és leginkább a fejekre ügyelnünk, mert ezek alakjáról idővel különféle fajokra fogunk következtetni" 71 - írja.

A vaskort minden téren egyaránt hatalmas változásnak tekinti. "Az új fémek /vas és ezüst/ feltalálása és feldolgozása a vaskor külső képét egészen átváltoztatta". "Az új anyaggal és használtathatásával más izlés is fejlődött." - A korszak életének megrajzolásához Tacitusnak a germánokról szóló híradását használja fel s így próbál a tárgyakon túl átfogóbb képet rajzolni. E részben szerepel kelta pénzeink első leírása is.

Rómer könyvében számos leletet közöl 118 ábrán melyek hasznosan szemléltetik mondanivalóját. /8/ Érdekes, hogy egyes tárgytipusok elterjedését /kartekercesek, kézvédők-Felsődobozsa-Bimaszombati típusu leletek/ már jól körülhatárolja s máig is érvényesen Északmagyarországra lokalizálja.

A könyv "adalék"-aiban a kutatásokkal kapcsolatban adott gyakorlati útmutatásai, a sírformákról és eszközökről adott hasznos tanácsai nagyban emelték a könyv értékét. Egy másik adalékban a kutatás szinte teljesen hazai és külföldi bibliográfiáját találhatta meg az érdeklődő, a régészeti kutatások szempontjából azonban legjelentősebb a harmadik adalék, mely meggyék szerint szétszotva az akkori Magyarország első teljességre törekvő lelőhelykataszterét tartalmazza.

E kataszter már bizonyos előzményekre tekinthet vissza. Egyrészt magában foglalja a Gimelotheka és Pozsonyi régészeti kiállítás katalógusának adatait, másrészt pedig az Archaeologiai Közleményekben Ipolyi Arnoldtól megkezdett "Magyar Régészeti Krónika" egyes tételeit is. E krónikát 1-600-ig Ipolyi vezette, majd kb. 600-1100-ig Rómer folytatta, hogy végül is Hampel fejezze be. A Rómer féle részben nemcsak a múzeumokba jutott tárgyakról hallunk értesítést, hanem hosszú utazásainak személyes tapasztalatai és megfigyelései is belekerülnek. Ez az ábrákkal is kísért katalógus ma is igen hasznos olvasmány. Csak néhány kiemelkedő óskori lelő-

helyet említek, melyről itt kapunk első híradást, hogy fontosságát kiemelték. Ilyenek: Nagyrév-Zsidóhalom, Hatvan-Strázsahegy, Koroncó-Bábot, Kéménd-Pogányvár, Magyarád, Pécs-Makárhegy, Dunapentele, a szarvasszói aranykincs stb. /9/

Elméleti áttekintésénél is lényegesebb azonban számunkra Rómer gyakorlati tevékenysége, melyet az 1876-os kongresszust megelőző időkben folytatott. Nemesak eredményeiben nagyjelentőségű ez a munka hanem kivételében is. Nem szabad elfelejtenünk, hogy az alább vázolandó topográfiai tevékenységben Rómer aktívan is résztvett sőt a munka oroszlanrészét személyesen végezte.

E kutatások alapja a kartográfiai-topográfiai módszer. Ennek kapcsán Rómer elősorban elterjedés szempontjából vizsgált fontos ásványokat, emberi alkotásokat – mint sáncok és halmok – és statisztikai, elterjedési adatokat állított össze hazánk óskori emlékeiről /telepek, temetők/. E módszer folytatásának az összeállított emlékek részletes időrendi vizsgálatának kellett volna következnie s mint Rómer hangsúlyozza egy újabb magasabb fokon az időrendileg, illetve történeti folytonosság kapcsán összeállított topográfiai képnek, mely önmagától adta volna meg népek és törzsek elhelyezkedését, időbeli területi növekedését. Az időrendi vizsgálatokat – melyek később kizárólagos szerephez jutottak – azonban nem kapcsolták össze a legtöbb esetben a topográfiai településtörténeti, temetkezési stb. adatokkal s így a módszerben rejlő nagyszerű történetiséget mindmáig nem lehetett kiaknázni.

Munkatársaival 15 vármegye és Erdély részletes régészeti topográfiai térképét készítette el. Ezek összesítése egyéb adatokkal kiegészítve alkotja mindmáig egyetlen használható és sokszempontból ma már felülmulthatatlan országos régészeti térképünket. /10/

Ezeken kívül 13 fontos óskori lelőhelyről készült részletes topográfiai felvétel köztük olyan lelőhelyekről, mint Tordos, Tószeg, Szihalom, Nagyrév és Szelevény. /11/

Végül talán legfontosabb az a 16 halomról és halomcsoportról készített térkép, melyek közül számos lelőhelyen ma már nyoma sincs a halomnak. /12/

Nézzük meg röviden témák szerint e térképek jelentőségét.

I. Az obszidián elterjedése hazánkban. E fontos és az európai

őskori kereskedelemben is nagy szerepet játszó magyar ásványi nyersanyag egyetlen elterjedési térképe. Nem elégsszik meg a lelőhelyek egyszerű felsorolásával, hanem az előkerült obszidián mennyiségét is jelzi /kereskedelmi lerakatok/.

II. Telepek. Erre a korszakra nyulik vissza ugyyszólván valamennyi jelentős bronzkori telepünk felfedezése, felmérése, térképezése és első ásatásai is. Ezek: Tószeg /az első rétegrajz/, Nagyrév-Áldáshalom /rétegrajz, hatalmas égett sávokkal/, Szelevény /rétegrajz/, Tiszaug-Kéménytető /pontos szelvényrajz; a rétegfelmérési adatok nemcsak centiméterben, de színben és anyagban is megadva/, Tiszafüred-Ásotthalom /pontos rétegmetszet, anyagra és centiméterre megadva/.

Rómertől nyerjük az első adatokat az Ősödi-Mogyoróshalomra, a dunapentelei Koszider padlásra és Koszider asztalra is. Rómer végzi az első ásatást a gyulavarsándi kultúra pusztaszentjánosai telepén s nincs talán a bronzkorunknak egyetlen csoportja sem, amellyel valamilyen kapcsolatba ne került volna. Tőle származik a Dunántul sajátos edényművességének a "Pannon" elnevezése is.

Elmondhatjuk, hogy lényegében számbavette valamennyi ma is jelentős bronzkori telepünket.

III. Őrdögárok, sáncok.

Hazánk területét a múlt század folyamán /sok helyen még ma is, bár a gépi szántás és a földmunkák rohamosan tüntetik el/ hatalmas földsáncrendszerek szeltek keresztül-kasul. Ezek a többszáz kilométer távolságokra húzódó és sok helyt még ma is 3-4 m-t elérő nagyméretű védőművek olyan korszaknak az alkotásai, amikor országunk lakosainak szinte minden nap védekeznie kellett külső támadók ellen s amikor nyilván szakadatlanul belső törzsi háborúk is folytak. Legkorábban tehát a nemzetiségi társadalom végső kifejlődésének és bomlásának kezdetén keletkezettek, míg egyes sáncok építésének legkésőbbi ideje a népvándorláskor, esetleg a honfoglaláskor is lehet. Nagy többségük azonban kétségtelenül őskori.

Rendkívüli történeti fontosságokra először Rómer figyelmeztet. Sajnos figyelmeztetését mind a mai napig nem hallgatták meg s félő, hogy ma már későn is hallgatnánk.

E sáncrendszerek jelentős részét Rómer személyesen is bejárta,

pontosan leírta haladási irányukat, térképezte szerkezetüket. Védelmük irányát megfigyelte a metszetrajsokon rögzítette. Egyrészüket azonban nem tudta kellőképpen tanulmányozni - sokszáz, sőt ezer kilométer bejárásáról lévén szó - s ezekről ma szinte semmit nem tudunk.

Rómer meggyőzően rámutat, hogy a sánorendszerek nagy része egy nép, egy kultúra és korszak eredménye illetve műve. Tudja, hogy kormeghatározásuk csak a közéjük osztható régészeti emlékanyag segítségével lesz tisztázható. Felismeri, hogy a sánokérdés megoldása rendkívüli fontosságu úgy a régészet, mint a történettudomány számára. Felvonultatja az oklevelek és források óriási adatanyagát, de inkább csak megfigyelései kiegészítésére, mivel ezek már mint meglévőről emlékeznek meg az "ördögárkokról, óriásárkokról", tehát eredet kérdésükhöz nem nyújtanak támpontokat.

A források és személyes utjai alapján részletesen ismerteti a megállapítható 9 sánorendszert és az ezeken belüli kisebb gyűrűs védműveket is.

Tanulmányának befejező szavai ma is kötelezőek számunkra: "megállapítottuk a nagy sánok maradványait és reméljük, hogy a régészet segítségével meg fogjuk hozzá a kulcsot is találni". "Mindez néhány év eredménye. Nem sok, de elegendő. A jövő feladata ezt az Ariadne fonalat tovább bogozni". /13/

Nem lehet lelkiismeretfurdalás nélkül olvasni ezeket a szavakat. E feladatból az elmúlt 80 év folyamán semmit nem oldottunk meg. A mai összkutatásunkra vár a feladat ezt az "Ariadne fonalat" felvenni és kibogozni.

IV. Erdők, földvárak.

Rómer topográfiai kutatásai között elévülhetetlen érdemeket szerzett óskori erődített telepeink felkutatásával is. Számos ilyen telepet vizsgált meg személyesen is és térképezett fel. Megállapította főbb típusait is /mocsár, hegy, domb, folyó, promontor, illetve ezek együtt is/.

Megfigyelte az erődítések rendszerét is /egyes-többes formák, egy-több sánc, négyszög, ellipszis, kör alakú vagy szabálytalan/. Egyéb telepekkel együtt mintegy 140 települést sorol fel és közöl térképén. Ma sem ismerünk sokkal többet.

V. Halmok.

Az Alföld és a Dunántul temetkezési halmainak feljegyzése, fel-

térképezése csaknem ugyanolyan jelentőségű munka volt, mint a sáncok feltárása. A földművelés alatt álló területeken a halmok is rohamosan pusztulnak s soknak egykori létezéséről ma már csak Rómer adataiból tudunk. E tumulusok már Rómer szerint is elsősorban a gazdagok sírjai. Tudja azonban, hogy lehetnek kollektív népi temetkezések is bennük.

Mint említettük a legfontosabb halmokat a kongresszusra feltérképezték /Szalacska, Bakonybél, Százhalombatta, Pátka, Érd, Köröshegy, Hajdusoboszló határa/. Összesen mintegy 250 halmet és halomesoportot vettek számba! Ezekhez azóta alig járult néhány tucat.

Megkezdték a halmok rendszeres feltárását is. E feltárások miniszteri gondossággal, szinte a modern követelményeket is kielégítő módon történtek /pl. Csurgó, Szentistvánbaksa, Pusztai Istvánháza, Pátka/. Pontos függőleges és vízszintes szelvényrajzokat is készítettek. Sajnos ezeknél a halomfeltárásoknál nagyon meglátszik, hogy hol volt Rómer személyesen is jelen s hol csak utólag állapította meg a romokat /pl. Geszteréd/.

A korszak ásatói azt rajzolták amit láttak. Rómer idejében még nem találkozunk szkématis jelzésekkel. Pontosan megfigyelték a sír szerkesztését, a halom és a sírkamra viszonyát, tájolását, a halott és a sír helyzetét is /pl. átlóstemetkezéseket stb./.

Ma ásatóink nagyrésze nem mer halmet ásni. Rómer és ásatór régész barátai mertek. A túlkomplikált módszerek sokban hozzájárulnak a mai huzódózáshoz. El kell pedig hagynunk a könyvszagu ásatási módszereket s ismét megtanulnunk - Rómer nemzedékétől - ásóval s józan ésszel munkához látni. Elmondhatjuk, hogy a halmok kutatása terén ma is érvényes a jelző amit Rómer adott ki: Menteni a menthető!

Temetők.

Fontosságukat Rómer szavaival jellemezzük: "A temetkezések még fontosabbak egy ország /nép/ történetére vonatkozólag, mint a telepek. A telepek, házak leégnek, elpusztulnak, sokan használják egymás után, éppen ezért kevés dolgot őriznek meg összefüggően. A halottak azonban pontosan megőrzik a szokásokat, a használati eszközöket, a mindennapi és kultusz-tárgyakat. Tájékoztatnak a szegények és gazdagok, férfiak és nők helyzetéről, a szerszámok pontos fejlődéséről, a fémek használatának előrehaladásáról, idegen országokkal való kereskedelemről. Mindezek egy korra és egy népre rögzíthetők a sírok által. A sírokból következtetni lehet a sa-

ládi helyzet állapotára is." /14/ E nagyszerű tudományos szemponthoz képest óriási visszaesés volt a tipológiai, művészettörténeti, de még a települési régészet is.

Rómer már világosan látja, hogy a temetkezésekben az embert ismerjük meg szemtől-szembe.

Ásatási követelményei szigorúak. Teljes egészében megfigyelni a sírokat! Mit hol találnak, milyen összefüggésben, pontosan rögzíteni. Minden részlet fontos vagy fontos lehet.

Már 1870-ben megmutatta, hogyan kell ezt gyakorlatban keresztül vinni. Anárcon az akkori idők tudományos színvonalát meghaladó pontosságu ásatással tárt fel egy rézkori temetőt. Az ásatásról pontos helyszínrajzot készített. Mellette kisebb vázrajzon a faluhoz viszonyítva rögzítette az ásatás helyét. A sírokat nem jelekkel, hanem a csontvázak pontos fekvésével térképezte. A fontosabb sírokról külön sírrajzot is mellékelte. /15/

Ugyanezt mondhatjuk a kongresszus évében végzett hatvani urnatemető ásatásáról is, ahol a mai követelményeknek megfelelő sírrajzot készített egy urnacsoportról. Ugyanebben az évben Hampel Józseffel Peregen is urnatemetőt ástak, az azonban csupán kisebb eredményeket hozott.

Lelőhelykataszterében 115 urna és csontváz temetőt sorol fel. Ezek jelentős része az összefoglaló térképen is szerepel.

Az elmondottakat összefoglaló "Compte-Rendu" II.kötete a magyar régészeti mozgalom és Rómer Flóris felbecsülhetetlen értékű alkotása, melyhez jövő kutatásaink során mindig s ismételten vissza kell még térnünk.

S ha részletkutatásainkon áthaladva nagy egységek, országos kérdések, történelmi szintézis felé törekszünk, akkor jusson eszünkbe Rómer Flóris, akinek egész életműve erre nem csak bátorit, hanem példát is mutat.

Bóna István

1. Rómer Flóris: Műrégészeti Katalógus különös tekintettel Magyarországra. I.kt. /Pest, 1866/
2. Hampel József: A bronzkor emlékei Magyarhonban. /Budapest, 1886/ 3.1.
3. Rómer, Katalógus... 3.1.
4. Uo. 19.1.
5. Uo. 25.1.
6. Uo. 27.1.
7. Uo. 54.1.
8. Köztük számos olyan lelet ábráját is közli, melyeket későbbi összefoglalások nem vettek át. Tehát forrásértéke is nagy.
9. AK. 4/1864/ 158-173.1.; 6/1866/ 98-111.1.; 7/1867/ 76-78.1.; 8/1868/ 181-198.1.
10. Francois Flórian Rómer: Résultats Généraux du Mouvement Archéologique en Hongrie. Compte-Rendu de la huitième session à Budapest 1876. /Budapest 1878/ 42.1.
11. Uo. 2-6, 9.kép.
12. Uo. 30-33, 37, 48-54, 74-75, 85. kép és I-II t.
13. Uo. 77.1.
14. Uo. 103-104.1.
15. Rómer Flóris: Két szabolcsmegyei őstemető és egyéb régészeti leletek Arch.Ért. 3/1870/ 175-180, 217-226.1.

ARCHÆOLOGIAI ÉRTESITŐ.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK
KÖZLÖNYE.

1868.

I. évfolyam.

Szerkesztő:
Dr. Rómer Flóris.

1. szám.

November 15-én.

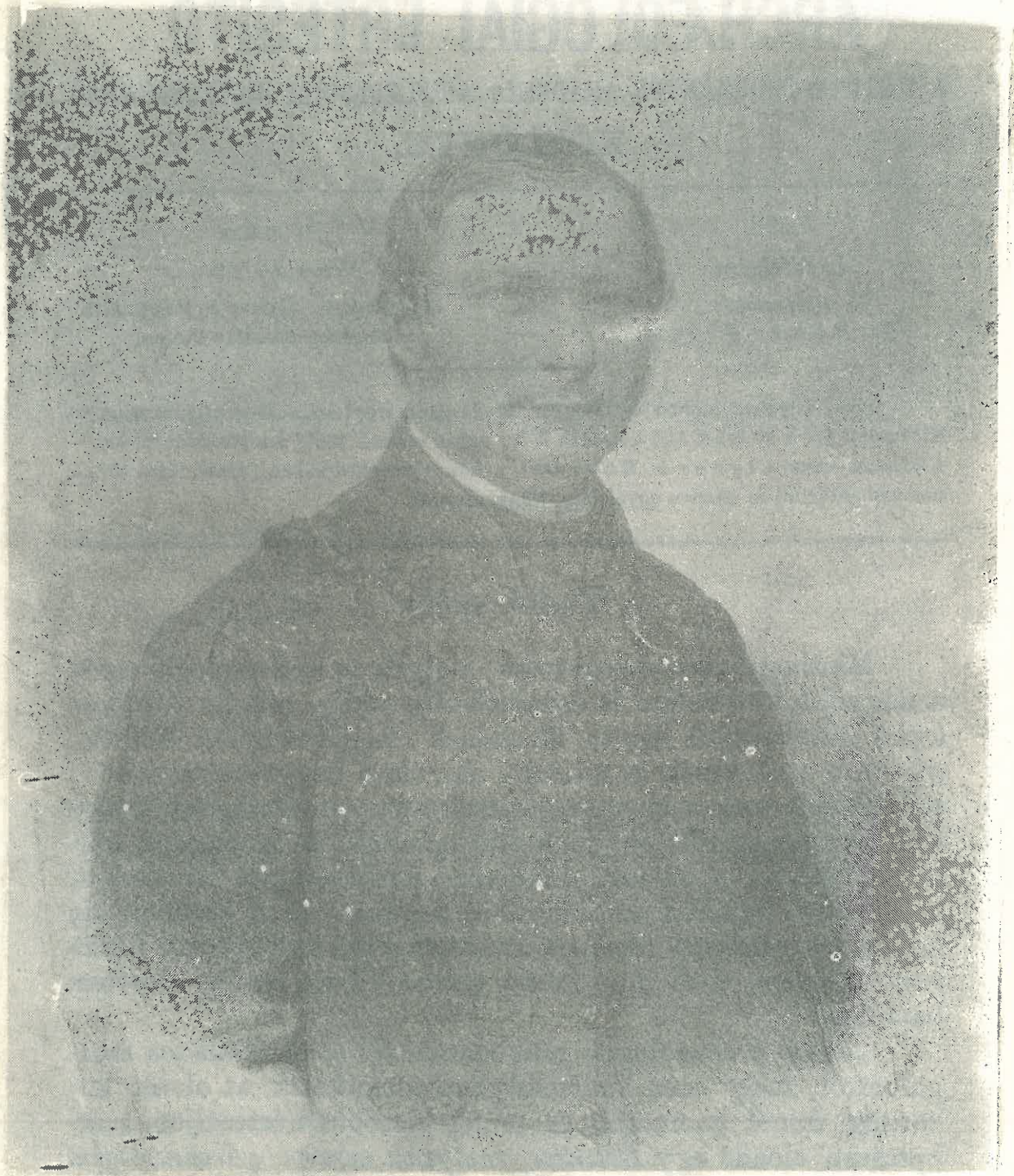
Bizományos: Aigner és Rautmann
könyvkereskedése Pesten.

Ezen folyóirat időhöz nem kötött fél- és egész ívnyi számokban jelenik meg. —
Előfizetési ára a 20 ívből álló kötetnek 3 ft; egyes számok többi ára ívenként 20 kr. —
Előfizetni lehet Aigner és Rautmann könyvkereskedésében, (váci utca 18. sz.
nemzeti szálloda) és minden egyéb honi könyvtárbanál.

Tudni való:

Mint hogy azon mozgalmak, melyek az archaeologia terén a nagyobb közönséget is érdekelhetik, addig, míg az *Archæologiai Közlemények* egyes füzetek megjelenéséhez kötvék, gyakran csak későn és mintegy elavultan hagyták el a sajtót; tudósaink csak a bizottsági ülések után értesíthettek közléseik eredményeiről; óhajaink elhangzottak, és tanácsaink sokszor elkéstek; a m. tud. Akademia Archaeologiai Bizottsága, hogy ezen bajokon és hiányokon segítsen, és a *hazában oly kedvezőleg emelkedő régészeti tanulmányokon még sikeresb lendületet adhasson*, f. év jun. 23-án tartott VI-dik rendes ülésében határozá:

„hogy archaeologiai működésünkről és az általános mozgalmról, mely ezen tudományban mutatkozik, az olvasó közönség minél hamarább és minél olcsóbban értesüljön, szerkesztszen előadó egy *Értesítőt*, melynek czime: „*Archæologiai Értesítő*,“ a m. tud. Akademia Archaeologiai Bizottságának közlönye, mely egyes, időtől független félivekben, vagy ívekben, a mint elégséges anyag a bizottsági jegyzőkönyvekből, rövid értekezésekből, tudósításokból, irodalomból, könyvismerteté-

Portrait of a man in a high-collared coat, likely a historical figure. The image is dark and grainy, with some text visible below it.

Az ősrégi agyagművéség viszonya a történelemhez. ¹⁾

LES OBJETS

DE

L'HISTOIRE DU TRAVAIL HONGROIS

A L'Exposition universelle de 1867, à Paris

— 157 —

Une armoire ornée des armes du royaume de Hongrie avec cette inscription :

MAGYAR ORSZAG
ROYAUME DE HONGRIE
MUSEE NATIONAL

contient, presque exclusivement, des objets d'archéologie et des parures nationales, œuvres des siècles passés, expédiés par la Diète hongroise, et auxquels sont venus se joindre les envois de quelques particuliers. Bien que cette collection contienne des spécimens isolés appartenant à toutes les époques, on a choisi, avec une attention scrupuleuse, les ornements et les pièces de luxe qui décoraient autrefois les costumes ou la table des grands seigneurs. Ce serait une tâche difficile, sinon impossible, de vouloir préciser le lieu de fabrication de chaque objet ou le nom de son ancien possesseur, parce qu'une grande

Ha a történelem alatt csak a nevezetes, világrészeket rázkódító, bizonyos, leirt tényeknek művészi elbárást értjük; ha a történelem anyaga csak az emberiséget nyomorító háboruk, a fejedelmek frigyai, azoknak erkölcei, vétkei, családi viszonyai, vagy a hatalmasoknak az elsőségért való küzdelmei és zűlései lehetnek: akkor bajos dolog leszen, hogy a régmúlt idők agyagművéségét a hajdanakor történelmével összekapcsolhasam; de ha a történelmet olyannak vesszük, melynek teendői közé az is tartozik, hogy az emberi nemnek is, melynek legnagyobb részét mi mások tesszük, legrégebbi időkől fogva fokozkenti fejlődését vagy hátramaradását, a földszinén való elterjedését vagy egy helyen való kivesztét köteles vizsgálni és tisztába hozni: akkor fehetetlen, hogy az ősb emberek műveit tekintetbe ne vegyük és kutatásunk tárgyává ne tegyük.

Az, mit kelljen e tekintetben magyának és nevezetesen, érdekesnek és messze kibatónak tartani, önmagában igen viszonyos; ez saját ízlésünktől, fogalmaink látókörétől, igen gyakran a divatos eszméiránytól és mindennapi törekvéseinktől is függ; és míg van elég ember, ki csak az elefántot, csak a hálnát tudja hámolni, vagy csak a felhőkig érő czédrust és a terimés Victoriaregát tudja szépnek tartani, addig egy másik, semmivel sem kisebb, vagy korlátoktöbb eszű búvár fogja a parányi habarozot és porszemnyi monast-fáradatlant kutatni, vagy az elődi penészeknek és egyedül a görütvénen át látható zuzmóknak életét szentelvéen, váltig bebizonyítani: mennyire kiegészítők, sőt menny-

¹⁾ Olvastattam a Magyar Történelmi Társulat 1868. május 14-diki közgyűlésén.

Illustrirter Führeer

in der

MÜNZ- UND ALTERTHUMSABTHEILUNG

des

UNGARISCHEN NATIONAL-MUSEUMS.

Mit 184 Holzschnitten.

(Diese Abtheilung ist Montag von 9—1 Uhr, an Wochentagen von 12—1 Uhr, und jeden dritten Sonntag von 10—1 Uhr geöffnet. — Nachmittag bleibt die Abtheilung geschlossen.)

Preis 40 kr.

Verleger: *P. J. Schöner*

PEST.

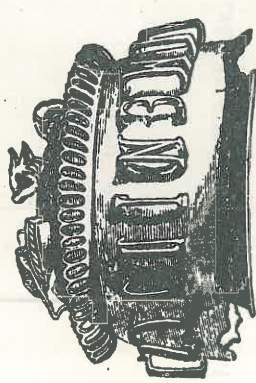
Druckerei des Athenaeums.

1870

KÉPES KALAUZ

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM

ÉREM- ÉS RÉGISÉGTAJÁRÁBAN.

184 fametszevénnyel.

(E táv nyitva minden hétfőn 9—1 és minden harmadik csütörtökön 10—1 óráig. — Különben minden hétköznapon 12—1-ig. — Délután az osztály zárva.)

Ára 40 kr.

PEST.

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1870.

A Magyar Nemzeti Múzeum Régiséggyűjteményének első magyar- és németnyelvű vezetője. 1870.